

ज्ञानन्त्येष प्राधान्यं पारतन्त्येषाप्राधान्यञ्च वदेदि-
त्यर्थः । यथा स्वतन्त्रस्य ज्वरस्य प्राधान्यं ज्वराधीनानां
ज्ञासादीनामप्राधान्यम् । बलं विवृणोति "हेत्वादि-
कात् क्षत्रावयवैर्बलावलविशेषणम्" । अत्रापि व्याधेरि-
त्यनुवर्त्तते हेत्वादीनां हेतुपूर्वरूपरूपाणाम् । कार्त्तुक्षेत्रे न
साकल्येन अवयवैः एकदेशेन व्याधेर्बलावलयोर्विशेषणम् ।
विशेषणं बोधः । कालं विवृणोति । "नक्तं दिनतुं भुक्तं-
शैर्व्याधिकालो यथामलम् नक्तमत्रावयवं रात्रिवाचकम् ।
यतेनैतदुक्तं यस्मिन्नक्तादिदेशो यस्य दोषस्य प्रकोप उक्तो-
ऽस्ति सोऽंशस्य दोषजस्य व्याधेः काल इत्यर्थः । नक्ता
देशेषु वातादिप्रकोप उक्तो वाग्भटेन "ते व्यापिनो-
ऽपि हृद्वाभ्योरधोमध्योर्ध्वसंश्रयाः । वयोऽहोरात्रि
भुक्तानामनमभ्याटिगाः क्रमाटिति" ते वातपित्तकफाः ।
कहतुषु वातादिको यथा । "वर्षासु शिशिरे वायुः, पित्तं
शरटि यीशुके । वसन्ते तु कफः कुप्येतेषा प्रकृतिराचर्त्तवी ।
संप्राप्तिव्याधीनां ज्ञानाय हेतुः, यथा भिष्याहारविहार-
कृपितवाताद्यामाशयगमनरसद्रूपकोष्ठाग्निवह्निर्निरसन-
रूपं ज्वरोत्पत्तिप्रकारं बोधयति । तथा व्याधीनां स-
ङ्ख्यादोषांशकल्पना प्राधान्यबलकालांश बोधयति ।

स(स्त्री)स्रैष पु० सम्+प्र+इष-चञ् वा वृद्धिः । १नियोगे
२विधौ हेमच० । विशिशब्दे ४६०७ प्र० दृश्यम् ।

सस्रौक्षण न० सम्+प्र+उच्च-ल्युट् । जलाटिसेचनेन संस्कार-
रभेदे अस्य जणशब्दे १११४० दृश्यम् । [स्कारे पठार्थे ।

सस्रौक्षित लि० सम्+प्र+उच्च-क्त । जलाटिसेचनेन कृतसं-
सम्भाल पु० सम्+फल-ज्वला० ष । मेघे हेमच० ।

सस्रुक्त्र लि० सम्+फल-कच् । विकसिते । सम्+फल-क्त
अत उत्त्वम् । सस्रुक्त्र इति लकारमध्योऽपि तत्रैव ।

सख्य सर्गणे स्वा०प०स०सेट् । सखति कसखीत् षोपदेशः साधुः
सख्य सख्ये च०उभ०सक०सेट् । सख्यति ते अससख्यत् त ।

सख्य न०सख्य-कच् । १कटलोत्सव्य प्रतिशोभकर्मणे २जले जटा०
सख्यत् लि० सम्+वन्ध-क्त । १सख्यमिनि । भावे क्त । २सख्य-
गवस्यने न० ।

सख्यन्थ पु० सम्+वन्ध-ञञ् । १संयोगादौ २संसर्गे ३सख्यद्वौ
अजयः । ४सख्यगवस्यने पूढ्यां संसर्गभेदे च । स
च सख्यस्त्रिविधः "सख्यस्त्रिविधः पुसां विधेन्द्र !
जगतीतले । विद्याजोयोनिजस्यैव प्रीतिजस्य प्रकीर्त्तितः ।
सैवन्तु प्रीतिजं प्रोक्तं स सख्यस्यः सुदुर्लभः" ब्रह्मवै०
ब्रह्मसू० १०ख० । संसर्गस्य नानाविधः "शेषे षष्ठी" पा०

सहाभाष्ये दर्शितस्तत्तावगन्तव्यः । न्यायमते संयोगसख्य-
वायादिक्तः । सख्यगवस्यो यतः । इहिते लि०अजयः ।

सख्य न० सख्य-अरन् । १जले अमरः अर्थं तालव्यादि अ-
जयः । २बौद्धमतभेदे मेदि० । ३संयमे लि० ४सैतौ हे-
मच० ५दैत्यभेदे इन्द्रगभेदे ७मीनभेदे पुंस्त्री० स्त्रियं

लीप् । ८पर्वतभेदे च पु० शब्दर० । ९जैनभेदे १०जिन-
मतप्रसिद्धपठार्थभेदे । स च व्याघ्रवनिरोधरूपः शुभ्रसखि-
त्यादिः अर्द्धशब्दे ३८४० तस्मोद्देशः ३८५० च तल्ल-

क्षणं दृश्यम् । संवर इत्येव अन्तस्यवमध्यः पाठः तत्रार्थे ।

सख्यारि पु० सख्यस्य दैत्यविशेषस्य अरिः । कामभेदे अमरः
सख्यरी स्त्री सख्य-अरन् लीप् । १मूषिकपण्यार्थम् अमरः ।

२शतावयवार्थञ्च तालव्यादिरयमिति भरतः ।

सख्यल न० सख्य-कलच् सख्यकवलं यतो वा । १जले शब्दर०
२पाद्येने पु० न० अमरः तालव्यादि तत्रार्थे भरतः ।

स(श)स्वाकृत लि०स(श)स्वेन प्रतिकोसेन कष्टं क्षेवं स(श)
स्व+डाच्-क-क्त । १अनुकोमकर्मनन्तरं प्रतिकोमकष्टे

दिःकष्टे क्षेत्वादौ अमरः । भावे क्त । २प्रतिकोमकर्मणे न०
सख्यध न० सख्यक् बाधा यत् । १नरकवर्त्मभये शब्दसा० ।

सम्+बाध-भावे षञ् । २अन्त्योन्वसंघर्षे पु० ३सङ्घटे
४भगे मेदि० ।

सख्यधन पु० सम्+बाध-ल्यु करणे ल्युट् वा । १हारपाले
२श्रुत्वापे ३मदनद्वारे भगे च मेदि० । भावे ल्युट् ।

४सख्यगपीडने । [लि०]

सख्युद्ध पु० प्रा०स० । १बुद्धायतारे लि०ता० । २सख्यगवोधास्ये

सख्युद्धि स्त्री सम्+बुध-क्लिन् सख्यगबुद्धियंत्वा वा । १सख्यग-
बोधे २सख्योधनशब्दार्थे च । [अजयः ४सख्यज्ञाने च

सख्योध पु० सम्+बुध-ञञ् । १क्षेपे २बोधने मेदि० । ३नाशे

सख्योधन न०सम्+बुध-ल्युट् । १सख्यज्ञाने । बुध-णिच्-
युच् । तत्रार्थे स्त्री भरतः । ल्युट् । २सख्यज्ञापने

"स्मितस्याभिसुखीभावमात्रं सख्योधनं विदुः । प्राप्ता-
भिसुख्यः पुरुषः क्रियासु विनियुज्यते" इति व्याकरणश्लोके

अन्त्यासक्तस्याभिसुखीकरणाय अभीष्टक्रियासु विनियो-
गाय ज्ञापनादिक्रमे श्व्यापारभेदे न०

"सख्योधनपदं यस्य तत् क्रियाया विशेषणम् । ब्रह्मनि-
देवदत्तेत्यादौ निघातोऽत्र तथा सति" हरिः । सख्य-
वाक्ये एव निघातस्य (अनुदात्तस्य) विधानात् । ब्रह्मनि-
देवदत्त इत्यादौ तस्य निघातः । "सख्योधनान्तं कत्वोर्धोः
कारकं प्रथमो वांतः । धातुसख्यन्धाधिकारविहितमस्य-